11 Δεκεμβρίου 2023

Μητροπολίτης Μάνης: Τα ανθρώπινα δικαιώματα και καθήκοντα

/ Γενικά Θέματα

- **Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ’**

Ἑορτάζεται, ὡς εἴθισται νά λέγεται, ἡ Παγκόσμια Ἡμέρα Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων στίς 10 Δεκεμβρίου κάθε ἔτους. Καί ὀρθῶς. Ὡς εἶναι γνωστόν μετά τήν λήξη τοῦ φοβεροῦ Β’ Παγκοσμίου Πολέμου ἦλθε ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων (Global Declaration of Human Rights) ἀπό τόν Ὀργανισμό Ἡνωμένων Ἐθνῶν στίς 10 Δεκεμβρίου 1948 καί ἡ ἐπίσημη θέσπιση τῆς ἡμέρας αὐτῆς πραγματοποιήθηκε στίς 4 Δεκεμβρίου τοῦ 1950 ἀπό τήν Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

Εἶχαν βέβαια προηγηθεῖ ὁ Μέγας Χάρτης τῶν Ἐλευθεριῶν τοῦ Ἰωάννη τοῦ Ἀκτήμονα τό 1215 καί στή συνέχεια τά κείμενα τῶν Petition of Rights (1628) καί Bill of Rights (1689). Ἀκόμη ἡ Διακήρυξη τῆς Ἀνεξαρτησίας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς τοῦ 1776 καί ἡ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ

Ἀνθρώπου καί τοῦ Πολίτη τοῦ 1789 κατά τήν Γαλλική Ἐπανάσταση. Ἔχουμε ἀκόμη καί τήν Εὐρωπαϊκή Συμφωνία γιά τήν διαφύλαξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καί τῶν βασικῶν ἐλευθεριῶν (1950) τήν γνωστή καί ὡς Εὐρωπαϊκή Σύμβαση τῆς Ρώμης πού τέθηκε σέ ἰσχύ στίς 3-9-1953.

Ἡ θέσπιση τῆς ἡμέρας αὐτῆς τυγχάνει γιά τόν πολιτισμό ἐξαιρετικά σπουδαῖο γεγονός καί γιά τόν κάθε ἄνθρωπο ἀνεξαρτήτου φυλῆς, φύλου, ἐθνότητας, θρησκείας, χρώματος, ἡλικίας, γλώσσας, μορφώσεως, ἐργασίας καί λοιπῶν χαρακτηρισμῶν καί ἰδιοτήτων. Εἶναι ἕνα παγκόσμιο γεγονός ἀφοῦ τά ἀνθρώπινα δικαιώματα ἀνήκουν σ’ ὅλους τούς ἀνθρώπους ἀνεξαιρέτως.

Ὡστόσο, παρ’ ὅτι τά ἀτομικά καί κοινωνικά ἀνθρώπινα δικαιώματα θεωροῦνται ὡς δεδομένα καί αὐτονόητα γιά τήν ἐπίσημη καθιέρωσή τους προηγήθησαν, ὡς εἶναι γνωστόν, ἐπίπονοι καί μακροί ἀγῶνες στούς λαούς καί τά κράτη.

*

Ποῖα ὅμως εἶναι αὐτά τά δικαιώματα;

Ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου τοῦ ΟΗΕ ἀναφέρει τριάντα (30) δικαιώματα, ἐξόχως σημαντικά, τά ὁποῖα περιλαμβάνουν μεταξύ ἄλλων τίς λεγόμενες προσωπικές ἐλευθερίες, τό δικαίωμα στή ζωή, τήν ἰσότητα ἔναντι τοῦ νόμου, τήν ἐλευθερία ἔκφρασης τοῦ λόγου καί τῆς θρησκείας, τό δικαίωμα τῆς ἰθαγένειας, τῆς κοινωνικῆς προστασίας, τῆς ἐργασίας, τῆς ἐκπαίδευσης, τῆς ὑγείας, τῆς ἰδιοκτησίας καί πρωταρχικά κατά τήν Διακήρυξη «ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννιοῦνται ἐλεύθεροι καί ἴσοι στήν ἀξιοπρέπεια καί τά δικαιώματα» (ἄρθρο 1).

Βέβαια ἡ κλασική διάκριση τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων διατυπώθηκε ἀπό τόν G. Jellinek (1911) καί ἀποτελεῖται ἀπό τρεῖς κατηγορίες πού ἀναφέρονται στήν ἀποθετική, ὡς π.χ. ἡ ἀπαγόρευση ἐπεμβάσεως (βάσανος, διακήρυξη ἐλευθερίας), τήν θετική ὡς π.χ. δικαίωμα παιδείας, ἐργασίας καί τήν ἐνεργό κατάσταση τοῦ ἀτόμου ὡς π.χ. ἐκλογικό δικαίωμα καί ἔχουν τήν ἀντιστοιχία τους στίς ἀτομικές ἐλευθερίες, τίς ἀξιώσεις παροχῶν ἑνός συντεταγμένου κράτους καί τά πολιτικά δικαιώματα. Ἀσφαλῶς καί οἱ τρεῖς ὡς ἄνω κατηγορίες ἔχουν μία ἀλληλεξάρτηση καί τοῦτο εἶναι ἐξαιρετικά σπουδαῖο γιά τήν ὅλη δυναμική καί λειτουργία τῶν δικαιωμάτων.

Ὡστόσο, αὐτό τό ὁποῖο ἐπισημαίνουμε καί θά πρέπει νά γνωρίζουμε, εἶναι ὅτι στήν ἔμπνευση καί ἐδραίωση τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, τῶν ἀτομικῶν καί κοινωνικῶν, συνέβαλε τά μέγιστα τό Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, ἡ χριστιανική διδασκαλία, ὡς τήν ἀνέπτυξε καί ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος.

Ἀναφέρουμε μερικά μόνον χαρακτηριστικά σημεῖα. Ὁ Χριστιανισμός διακήρυξε τήν πνευματική καί σωματική ἐλευθερία καί κήρυξε τήν ἰσότητα τῶν ἀνθρώπων. Ἔδωκε δύναμη στήν ἀξία τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς. Ἐξύψωσε τήν γυναῖκα, προστάτευσε τό παιδί, κατήργησε τήν βρεφοκτονία, σεβάστηκε τόν ξένο. Τό φιλάνθρωπο πνεῦμα τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου ἔγινε τό βασικό στοιχεῖο μιᾶς ἀληθινῆς πολιτισμένης κοινωνίας, αὐτό πού σήμερα ἀποκαλεῖται ἀνθρωπιστική βοήθεια. Ἀλλά ἡ χριστιανική πνοή ἐνίσχυσε ἀκόμη καί τά γράμματα, τήν ἐπιστήμη, τίς καλές τέχνες, τήν ἐν γένει παιδεία τοῦ ἀνθρώπου.

Δηλαδή, μέ ἄλλα λόγια, τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου φώτισε τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, ἡ κοινωνιολογία τοῦ Εὐαγγελίου ἐξύψωσε τόν πολιτισμό τῶν ἀνθρώπων καί ἡ χριστιανική διδασκαλία ἔδωσε ἔμπνευση στούς λαούς. Μάλιστα, ὅπου κι ἄν πῆγε τό Φῶς τοῦ Εὐαγγελίου ἐξημερώθησαν λαοί, μορφώθηκαν, καλλιέργησαν τόν ἐσωτερικό τους κόσμο, δημιούργησαν τήν ἀνωτερότητα τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος μέσα στή κτίση. Καί αὐτό γιατί ἡ χριστιανική θεώρηση γιά τόν ἄνθρωπο εἶναι πιό πλούσια καί βαθειά ἀπό ἐκείνη πού μπορεῖ νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος γιά τόν ἑαυτό του μέ μόνη τήν δική του λογική. Ἤδη τόν πρῶτο αἰῶνα, ὁ οὐρανοβάμων Παῦλος εἶχε διακηρύξει: «Οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδέ Ἕλλην, οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδέ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν καί θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ (Γαλ. 3, 28) καί τό πνευματικό ἀξίωμα τοῦ Εὐαγγελίου «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους», ἀποτελεῖ τήν πεμπτουσία τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Τόσο ἡ ὅλη Ἁγία Γραφή, ὡς Θεία Ἀποκάλυψη, ὅσο καί τό «Φυσικό Δίκαιο» τυγχάνουν δεδομένα τοῦ σχεδίου τῆς Πρόνοιας τοῦ Θεοῦ γιά τήν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπακριβῶς τά ἀνθρώπινα δικαιώματα δέν εἶναι αὐθαίρετα καί ἀνεξάρτητα ἀπό τόν ὅλο ἄνθρωπο, τήν ὑπόστασή του, τήν πνευματική καί ἠθική δομή του. Κατά συνέπειαν, ὅλα τά ἀνθρώπινα δικαιώματα ἔχουν ρίζα ἠθικῶν ἀρχῶν καί ἀξιῶν. Ἡ κορύφωση συνίσταται στό ὅτι ἡ χριστιανική ἀνθρωπολογία βλέπει τόν ἄνθρωπο ὡς μία «ἀξία θεόπλαστη», ὡς «κατ’ εἰκόνα Θεοῦ», θεῖο δημιούργημα μέ προορισμό τήν θέωση. Ὡραιότατα τό διατυπώνει ὁ ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητής «εἰς τοῦτο ἡμᾶς πεποίηκεν ὁ Θεός, ἵνα γενώμεθα θείας κοινωνοί φύσεως καί τῆς αὐτοῦ ἀϊδιότητος μέτοχοι καί φανῶμεν αὐτῷ ὅμοιοι κατά τήν ἐκ χάριτος θέωσιν» (P.G. 90, 1193). Ἔτσι καταγράφουμε ὅτι ἡ χριστιανική διδασκαλία εἶναι ἡ πηγή τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί αὐτό πρέπει νά ἀναφέρεται καί νά μήν ἀποσιωπᾶται.

Ἀλλά ζοῦμε συνάμα καί διαπιστώνουμε ἀκόμη ὅτι καί σήμερα ὑπάρχουν παραβιάσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σέ πολλές χῶρες. Ἄλλοι ἄνθρωποι ἐξακολουθοῦν νά ζοῦν σέ καθεστώς δουλείας, φτώχειας, πείνας, ἀναλφαβητισμοῦ, ὑπάρχουν χῶρες ὅπου μικρά παιδιά ἐργάζονται κάτω ἀπό σκληρές συνθῆκες,

ἀλλοῦ πωλοῦνται καί ἀλλοῦ χρησιμοποιοῦνται στή πορνεία. Σ’ ἄλλες χῶρες ἄνθρωποι καταπιέζονται, ἐκβιάζονται, φυλακίζονται, βασανίζονται ἤ θανατώνονται γιά διαφόρους λόγους καί ἐντελῶς ἐνδεικτική εἶναι ἡ ἀπαρίθμηση αὐτή περιπτώσεων τῆς παραβίασης τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Ἐξακολουθοῦν δέ νά ὑπάρχουν αὐτές οἱ παραβιάσεις, παρ’ ὅτι ἔχουν γίνει τόσες καί τόσες διακηρύξεις ὑπέρ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο.

*

Ἀλλά γεννᾶται τό ἐρώτημα. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει μόνον δικαιώματα; Οἱ ὑποχρεώσεις ἔχουν ἐξαφανιστεῖ; Καθήκοντα δέν ὑπάρχουν; Εἴθισται, ὡστόσο, νά λησμονοῦμε, ὅτι ὅπου ὑπάρχουν δικαιώματα, ἐκεῖ ὑπάρχουν καί ὑποχρεώσεις. Ἐπί παραδείγματι, ὅπου γίνεται λόγος γιά δικαιώματα τῶν ἐργαζομένων, ἐκεῖ προϋποθέτουμε ἀντίστοιχα καθήκοντα τῶν ἐργοδοτῶν ἤ ὅταν ἔχουν δικαιώματα τά παιδιά ἔχουν καί ὑποχρεώσεις, ὅπως καί οἱ γονεῖς τους. Ἄλλως ἰσχύει τό τοῦ Κολομβιανοῦ συγγραφέα ὅτι «ἔχει γίνει συνήθεια νά διακηρύσσουμε τά δικαιώματά μας μέ ἀπώτερο σκοπό νά ἀμελήσουμε τά καθήκοντά μας». Ἐμεῖς, λοιπόν, μιλᾶμε γιά δικαιώματα καί γιά καθήκοντα, ὡς ἀλληλένδετα στοιχεῖα τοῦ ὅλου ἀνθρώπου.

Ἐν προκειμένῳ, εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι τό Σύνταγμα δέν περιέχει κάποιο κεφάλαιο γιά θεμελιώδεις ὑποχρεώσεις ἤ καθήκοντα ἀλλά ἀναφέρεται ἁπλῶς σέ διάφορες διατάξεις σέ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν τοῦ κράτους. Ἡ πλέον ἔκδηλη ὑποχρέωση σέ γενικές γραμμές εἶναι ἐκείνη τοῦ ἄρθρου 120 παρ. 2, ὅπου ὁρίζει ὅτι: «Ὁ σεβασμός στό Σύνταγμα καί τούς νόμους πού συμφωνοῦν μέ αὐτό καί ἡ ἀφοσίωση στήν Πατρίδα καί τή Δημοκρατία ἀποτελοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωση ὅλων τῶν Ἑλλήνων». Ἀλλά καί ἡ παράγραφος 4 τοῦ ἰδίου ὡς ἄνω ἄρθρου ὅταν ἀναφέρει ὅτι: «Ἡ τήρηση τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται στόν πατριωτισμό τῶν Ἑλλήνων, πού δικαιοῦνται καί ὑποχρεοῦνται νά ἀντιστέκονται μέ κάθε μέσο ἐναντίον ὁποιουδήποτε ἐπιχειρεῖ νά τό καταλύσει μέ τή βία» καθιερώνει τήν ἔννοια καί τήν σημασία τῆς ὑποχρέωσης. Ἀπό τίς διατάξεις αὐτές ἀπορρέουν οἱ ὑποχρεώσεις: οἱ φορολογικές, στρατιωτικές ἤ τῆς σχολικῆς ἐκπαίδευσης κἄ.

Εἰδικότερα, γιά τά καθήκοντα καί τίς ὑποχρεώσεις ὑπάρχει ἡ ἐξειδικευμένη δεοντολογία δηλαδή τό δέον γιά τό κάθε ἕνα λειτούργημα π.χ. ὑπάρχει ἡ ἰατρική δεοντολογία, ἡ νομική, ἡ ὑπαλληλική, ἡ στρατιωτική, ἡ ἐκπαιδευτική κ.ο.κ..

Δεοντολογία σημαίνει τό σύνολο τῶν κανόνων ἐκείνων πού ρυθμίζουν τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο πρέπει νά ἐνεργεῖ κάποιος, τί νά λέγει καί τί νά πράττει κατά τήν ἄσκηση ἑνός λειτουργήματος, μιᾶς ὑπηρεσίας ἤ μιᾶς δραστηριότητας. Βέβαια ὑπάρχει καί ἕνας ἄμεσος σύνδεσμος μεταξύ δεοντολογίας καί ἠθικῆς. Ἡ δεοντολογία εἶναι δίδυμη ἀδελφή τῆς ἠθικῆς. Ὁ συνδυασμός τῶν ἀξιωμάτων

αὐτῶν συνιστᾶ τό ἄριστον τοῦ καθήκοντος. Ἀξίζει ν’ ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά ἀπό τίς ὑπάρχουσες δεοντολογίες δύο σπουδαιότατες, ἐκεῖνες, τοῦ δικαστικοῦ καί ἰατρικοῦ λειτουργήματος.

α) Γιά τούς δικαστές καί εἰσαγγελεῖς: Οἱ ἀρχές τῆς δεοντολογίας τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν υἱοθετήθηκαν τό 2002 σέ συνδιάσκεψη τῆς Χάγης καί εἶναι οἱ κάτωθι ἕξι: 1. ἀνεξαρτησία 2. ἀμεροληψία 3. ἀκεραιότητα 4. εὐπρέπεια 5. ἰσότητα καί 6. ἱκανότητα καί ἐπιμέλεια. Τό δέ ἔτος 2006, τό Κοινωνικό καί Οἰκονομικό Συμβούλιο τοῦ ΟΗΕ κάλεσε τά κράτη – μέλη του νά υἱοθετήσουν τίς παραπάνω ἀρχές θεσπίζοντας περαιτέρω τούς κανόνες δικαστικῆς δεοντολογίας (Ἀποκαλοῦνται ἀρχές τῆς Bangalore). Εἰδικότερα γιά τά ἑλληνικά δεδομένα μέ τήν 3/2022 ἀπόφαση τῆς Διοικητικῆς Ὁλομελείας τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἐγκρίθηκε καί ὁ Χάρτης Δεοντολογίας τῶν Δικαστικῶν Λειτουργῶν τοῦ ΣτΕ, ὁ ὁποῖος περιλαμβάνει ὀκτώ ἀρχές, ἤτοι 1. ἀνεξαρτησία 2. ἀμεροληψία 3. ἀκεραιότητα 4. εὐπρέπεια 5. ἀπαγόρευση διακρίσεως 6. ἐπαγγελματική ἱκανότητα καί ἐπιμέλεια 7. αὐτοσυγκράτηση καί 8. διαφάνεια. Τίς ἴδιες ἀρχές περιλαμβάνει καί ὁ Χάρτης Δεοντολογίας τῶν Δικαστικῶν καί Εἰσαγγελικῶν Λειτουργῶν τῆς Πολιτικῆς καί Ποινικῆς Δικαιοσύνης, ὁ ὁποῖος ἐγκρίθηκε ἀπό τήν Ὁλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου.

β) Γιά τούς ἰατρούς: Εἶναι γνωστό, ὅτι ὁ Κώδικας Ἰατρικῆς Δεοντολογίας ἔχει ἐνσωματωθεῖ στό Ν.3418/2005 καί κυρίως σπουδαιότατα τυγχάνουν τά ἄρθρα 8 καί 9 ὅπου ἀναφέρονται οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ ἰατροῦ πρός τόν ἀσθενῆ, τό ἄρθρο 13 γιά τό ἰατρικό ἀπόρρητο, ὡς καί οἱ ὑποχρεώσεις του σέ εἰδικά θέματα τά ὁποῖα ἀναφέρονται στά ἄρθρα 29, 30, 31, 32, 33 καί 34, ἤτοι ἰατρικές ἀποφάσεις γιά τό τέλος τῆς ζωῆς, ἰατρική ὑποβοήθηση στήν ἀνθρώπινη ἀναπαραγωγή, μεταμοσχεύσεις κἄ. Συναφής εἶναι καί ὁ γνωστός – περίφημος Ὅρκος τοῦ Ἱπποκράτη (4ος αἰ. π.Χ.).

Ἐν κατακλεῖδι, δικαιώματα καί καθήκοντα πρέπει νά ἔχουν μία συνάφεια καί σ’ αὐτή καταγράφεται ἡ πληρότητα τοῦ ἀνθρώπου. Ἄλλως, ὁ ἄνθρωπος καθίσταται μονοδιάστατος καί ἔτσι δέν βρίσκει τό εἶναι του, δέν ὡριμάζει καί δέν ὁλοκληρώνεται ὡς προσωπικότητα. Κατ’ ἀκολουθίαν, καθίσταται πρόβλημα ὁ ἑαυτός του καί οἱ ἄλλοι γύρω του. Καί αὐτό εἶναι ἀφόρητο. Γι’ αὐτό ἡ ὀρθή γραμμή θητεύει στή συμπόρευση δικαιωμάτων ἀλλά καί καθηκόντων.

ope.gr